/instituut voor de Nederlandse taal/

Expertisecentrum Nederlandstalige Terminologie (ENT): jaarlijkse rapportering

Dirk Kinable

Onderzoeker/taalkundige

TiNT 2026
Breda, 13 november

INT: huidig profiel

- 2 belangrijke verklaringsgronden

  - Beleidsbeslissing: vernieuwde taakstelling van Taalunie + (2016) verbreding takenpakket voor uitvoerende instantie: INL > INT

  - Evolutie in het sterk veranderde landschap van het taalkundig onderzoek:
    - Bouw van grote, digitale infrastructuren met tekstencorpora, woordenboeken en grammatica
    - Gewijzigde visie op taal:
      - taal als een continuüm van algemene omgangstaal tot hooggespecialiseerde vaktaal
      - vanuit deze visie: taalvariatie beschrijven (historisch, hedendaags/ standaardtaal, regiolect, dialect/ algemene taal, vaktaal)

ENT: doelstellingen

- Stichtingsakte van de Taalunie (1980): terminologie als taak
  - Art. 4 c: “gemeenschappelijk bepalen van een gelijke terminologie ten behoeve van wetgeving en officiële publikaties”
  - Art. 5 e: “instelling van databanken op het gebied van de terminologie en het opstellen van woordenlijsten bevorderen”

- Beleidsmatig en organisatorisch logische stap om een Expertisecentrum Nederlandstalige Terminologie (ENT) in te bedden in een bestaand instituut dat de diverse taalmaterialen voor het Nederlands en zijn taalvariatie beschikbaar stelt
- 2 beleidslijnen verder ontwikkeld:
  - Het ENT voorziet in gediversifieerde ondersteuning op het vlak van terminologie en in het bijzonder Nederlandstalige terminologie
  - Het ENT positioneert zich in het terminologische netwerk door samenwerking met terminologiegerelateerde instanties en contact met maatschappelijke sectoren en bredere gebruikersgroepen

ENT: doelstellingen

- Concreet:
  - Lezingen, congressen: bijvoorbeeld, EAFT
  - Termraad
  - Stageplaatsen voor hogeronderwijsinstellingen: project HOTNeV
  - Digitaal communicatienetwerk: nieuwsbrieven 4x/jaar + blijven gearchiveerd
  - Recentere onderwerpen medische terminologie: Webinar: SNOMED CT and the terminologist in healthcare, LOINC-project van Nictiz

Aanmelden voor de nieuwsbrieven

INT

- september 2026
- juli 2026
- maart 2026
- januari 2026
- november 2025
- september 2025
- juli 2025
- mei 2025
- april 2025
- februari 2025
- november 2024
- september 2024
- juli 2024
- mei 2024
- maart 2024
- januari 2024
- december 2023
- september 2023
- juli 2023

Terminologie

- oktober 2026
- juni 2026
- maart 2026
- december 2025
- september 2025
- juni 2025
- maart 2025
- december 2024
- september 2024
- juni 2024
- april 2024
- december 2023
- september 2023
- juni 2023
- maart 2023
- december 2022
- september 2022
- juli 2022
- april 2022

Terminologieplanning: indeling van het werkveld

Doelen voor domeinspecifieke taal zijn te realiseren binnen een veld dat zich laat indelen volgens de drie traditionele betekenisinhouden die men voor het begrip ‘terminologie’ pleegt te onderscheiden:

1. terminologie als terminologiepraktijk of geheel van werkzaamheden

2. terminologie als een verzameling van concrete termen

3. In abstracte zin: terminologie als een wetenschappelijke discipline

1. Terminologiewerk

- Ontwikkeling van hulpmiddelen om de weergave van domeinkennis (concepten) te ondersteunen en de verspreiding en implementatie van terminologie, o.a. door technologie.

- Het ENT heeft daaraan bijgedragen door het ontwikkelen van TermWerk en promoot dit systeem bij belangstellenden (cf. positionering in het netwerk), recent nog bij een afdeling van het Ministerie van Financiën

- TermWerk: publiek beschikbaar; integreert 4 hoofdtaken:
  - 1. Corpusaanmaak en corpusanalyse
  - 2. Automatische termextractie
  - 3. Termbeheer
  - 4. Export en publicatie

Tekstgebaseerd terminologiewerk



1. Terminologiewerk

- TermWerk: tekstgebaseerd terminologiewerk: bijvoorbeeld, medische teksten uploaden

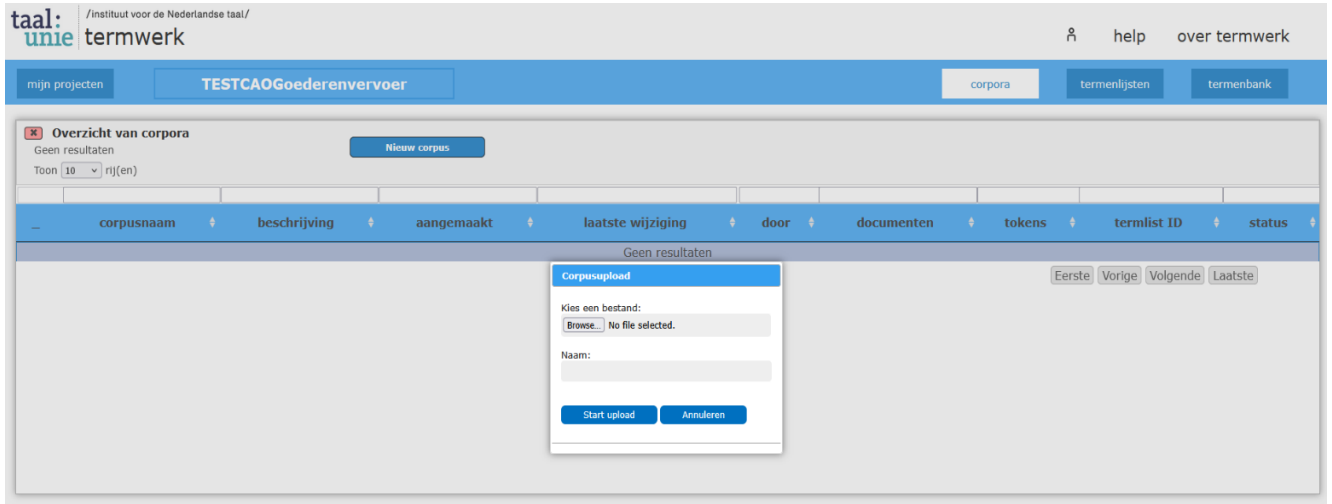

- Bestanden tot 250.000 tokens; meer bestanden mogelijk per project
- Ondersteunt de gangbare formaten van tekstbestanden (docx, pdf, txt, html, odf, epub); ook onderling te combineren binnen een zip-bestand
- Automatische lemmatisering en toekenning van woordsoortinformatie
- Doorzoekbaar op verschillende niveaus, bijv. extended: adj noun

1. Terminologiewerk

- TermWerk: automatische termextractie

- TermWerk voert een hybride, d.w.z. linguïstisch-statistische, termextractie uit
  - Linguïstische deel: kandidaat-termen met 1 tot 5 woordvormen die voldoen aan een termgrammatica met een 40-tal woordsoortpatronen
  - Statistische deel: frequentie van alle kandidaat-termen wordt vergeleken met de frequentie in een algemeen referentiecorpus (500 M woorden) van het Corpus Hedendaags Nederlands), vooral krantenmateriaal
  - Berekening van elke termhood-score en rangschikking

1. Terminologiewerk

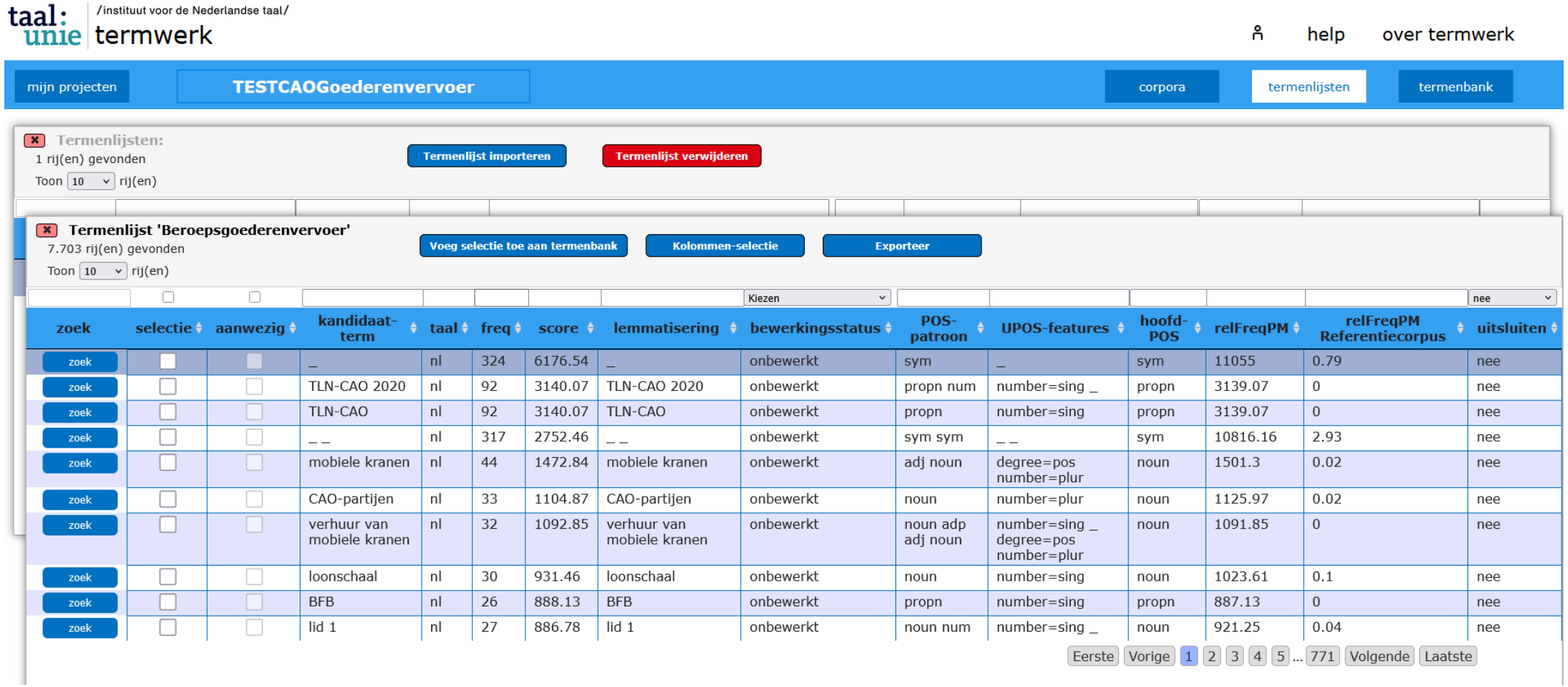

1. Terminologiewerk

- TermWerk: beheer van geëxtraheerde termen

- Overgang van een automatisch geëxtraheerde termenlijst met maar 1 niveau van elementair verrijkte kandidaat-termen naar een termenbank met beschrijving van 3 niveaus:
  - CONCEPT
  - TAAL
  - TERM

- Om de onomasiologisch ingerichte termenbank in te stellen: klik voor ieder van de drie niveaus de gewenste velden aan en selecteer de talen: NL + max. 3 andere talen

- Vóór eerste gebruik is nog een externe termenbank desgewenst importeerbaar: echter: termenbank van TBX-versie 3 van ISO 30042:2019; anders converteren

- Ga 1 stap terug met de knop “termenlijsten”, vink in de kolom “selectie” de gewenste termen aan en controleer de automatische lemmatisering

- Zet de gekozen termen over naar de termenbank met de knop “Voeg selectie toe aan de termenbank” en vul de gekozen velden in

1. Terminologiewerk

- ENT-webpagina: Hulpmiddelen
- Naast eigen product TermWerk ook lijst van bestaande commerciële en niet-commerciële terminologische hulpmiddelen: update

Hier vindt u een overzicht van taal- en vertaaltools die bruikbaar zijn voor terminologische werkzaamheden, of die een ingebouwde terminologiecomponent hebben.

Aanvullingen en verbeteringen kunt u sturen naar terminologie@ivdnt.org.

/ terminologie / hulpmiddelen /

> English version

- **Alignering**
- **Corpusanalyse**
- **Online concordantie**
- **Termextractie**
- **Terminologiebeheer – onafhankelijke applicaties**
- **Terminologiebeheer – onafhankelijke applicaties geschikt voor kennisbeheer met grafische relatieweergave**
- **Vertaalgeheugens met geïntegreerde terminologiemodule**
- **Vertaalprojectbeheer met geïntegreerde terminologiemodule**

2. Terminologie als termenverzameling

- JuriTerm NL-VL. Rechtsvergelijkende terminologiedatabank voor het Nederlands
  - Sluit aan bij het al genoemde Taalunieverdrag (1980), artikel 4,c): “het gemeenschappelijk bepalen van een gelijke terminologie ten behoeve van wetgeving en officiële publicaties”
  - = Aspect van terminologieplanning waaraan het ENT bijdraagt door de samenstelling van een juridisch corpus en de vergelijkende beschrijving en weergave van een juridisch lexicon, juridische concepten en domeinkennis
  - sinds februari 2025; intussen ruim 400 concepten
  - Gemene deler: juridische domeinen met een hoge bilaterale relevantie voor NL en BE:
    - Verbintenissenrecht/sociaal recht (arbeidsrecht+socialezekerheidsrecht)/handelsrecht
    - Experimenten met andere juridische domeinen, zoals het raakvlak tussen recht en geneeskunde met betrekking tot euthanasie

LEVENSBEËINDIGING OP VERZOEK	
Rechtsvergelijkende situering:	Vorm van euthanasie waarbij de behandelende arts de euthanasiepatiënt het euthanasiemiddel toedient. Deze vorm van euthanasie bestaat in beide landen, maar wordt enkel in de Nederlandse wetgeving expliciet gemaakt alsook conceptueel en juridisch onderscheiden van de andere vorm van euthanasie, hulp bij zelfdoding
Bronnen:	NL WTL BE Euthanasiewet
Begripsstatus:	NL aanwezig (wettelijk) BE afwezig (volledig toepasbaar)
Definities:	NL Een ander op diens uitdrukkelijk en ernstig verlangen het leven benemen. (*Fockema Andreae*, levensberoving op verzoek)
Domein:	publiekrecht ➔ gezondheidsrecht ; strafrecht ➔ materieel strafrecht
Begripsrelaties:	hyponiem van euthanasie [NL], cohyponiem van hulp bij zelfdoding [NL]
Intersystemische verhouding:	systeemexclusief
Termen:	VOORGESTELD *levensbeëindiging op verzoek* (art. 1 Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding, BE, neerlandisme, S-OPM: voorgesteld begrip, term analoog met het Nederlands recht) AANBEVOLEN *levensbeëindiging op verzoek* (art. 1 Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding, NL, S-OPM: wettelijke term) NIET-AANBEVOLEN *levensberoving op verzoek* (ECLI:NL:PHR:2019:1338, NL, S-OPM: 'beroving' heeft een te strafrechtelijke connotatie)
Contexten:	NL Er zijn regionale commissies voor de toetsing van meldingen van gevallen van **levensbeëindiging op verzoek** en hulp bij zelfdoding als bedoeld in artikel 293, tweede lid, onderscheidelijk 294, tweede lid, tweede volzin, van het Wetboek van Strafrecht. (art. 3 lid 1 Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding De rechtbank Arnhem oordeelde in deze zaak waarin een verdachte het slachtoffer bij de hals had gepakt en heroïne had ingespoten dat aangezien deze handeling op haar uitdrukkelijk en ernstig verlangen was verricht, zowel moord (art. 289 Sr) als ook **levensberoving op verzoek** (art. 293 Sr) betrof, waarbij de rechtbank overwoog dat de wetgever met levensberoving en levensbeëindiging hetzelfde bedoelde. Op grond van art. 55 lid 2 werd art. 293 Sr de basis voor de straftoemeting. (ECLI:NL:PHR:2019:1338)

2. Terminologie als termenverzameling

- workflow van de bewerking: 6 stappen
  - (1) beginconcept geïdentificeerd
  - (2) verzamelen van de lokale ontologie (2) → omliggende begrippensysteem van verwante concepten, bijvoorbeeld ondergeschikte of associatief verbonden begrippen, in beeld gebracht
    - Voordeel eventuele verschillen tussen rechtssystemen heel precies beschrijfbaar + informatie in de terminologiedatabank omvangrijker dan in vele andere lexicografische en terminografische naslagwerken
  - (3) lexicale informatie te verzamelen over alle concepten uit de lokale ontologie
  - (4) lokale ontologie visueel voorstellen
  - (5) gegevens beschikbaar maken voor rechtsvergelijkende situering van de concepten
  - (6) verificatie van de termfiches door specialisten uit het juridische veld

2. Terminologie als termenverzameling

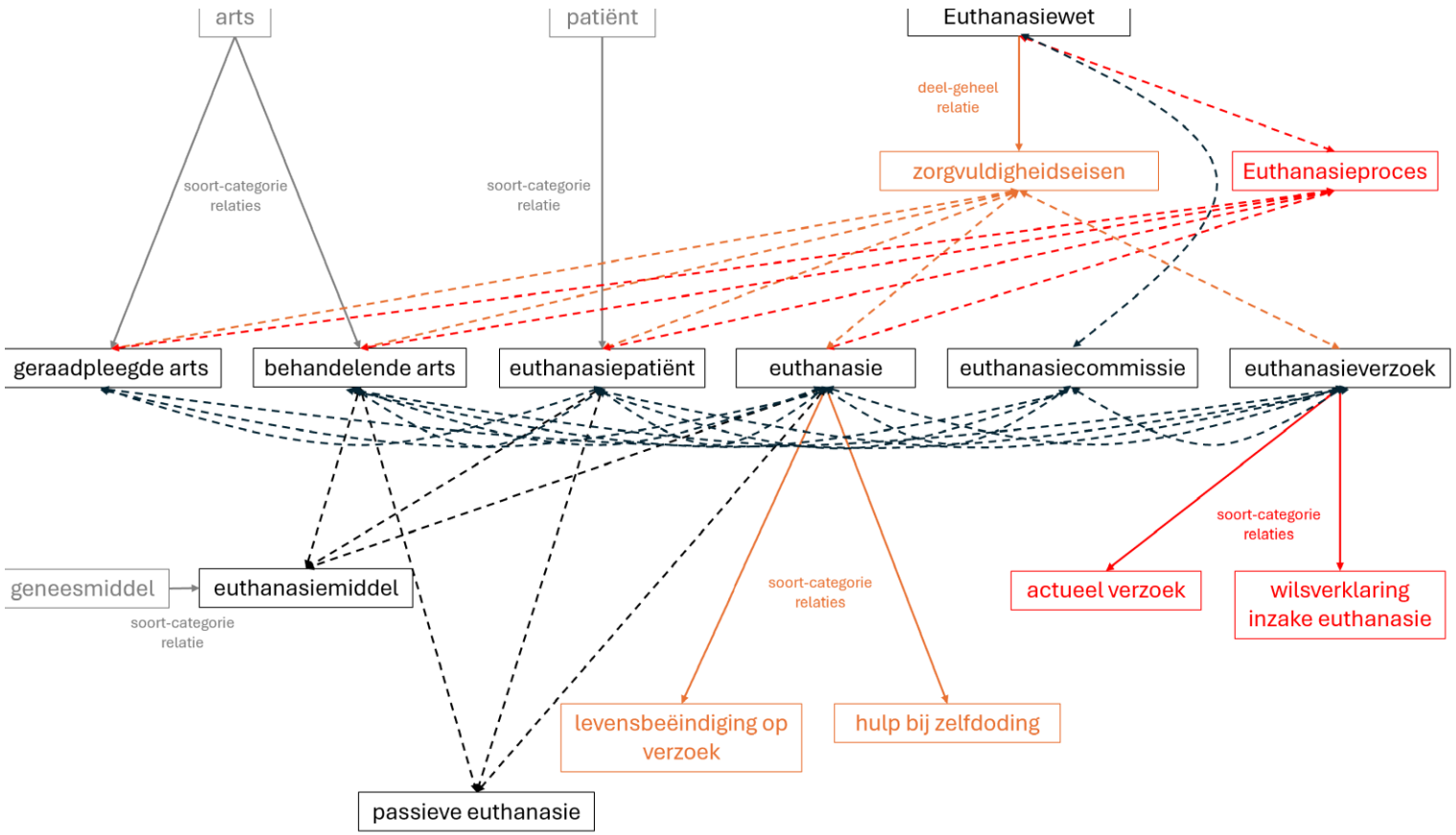

2. Terminologie als termenverzameling

- Termbeschrijvingen: planning: online beschikbaar in JuriTermWerk circa december.
- JuriTermWerk is een extensie van TermWerk
  - Aanpassingen: ‘conceptrelaties’ vervangen door voor juristen beter begrijpelijke ‘begripsrelaties’, ‘taalniveau’ vervangen door ‘(rechts)systeemniveau’
  - Extra informatievelden: ‘rechtsvergelijkende situering’
- JuriTermWerk publiek beschikbaar als termbeheersysteem: loop van 2027

2. Terminologie als termenverzameling

- ▸ P Taal en literatuur [3]
- ▸ Q Exacte wetenschappen [11]
- ▾ R Geneeskunde [11]
  - ▸ R (5-920): Geneeskunde (Algemeen) [1]
  - ▸ RA (1-1270) Openbare aspecten van de geneeskunde [5]
  - ▸ RB (1-214): Pathologie [1]
  - ▸ RC (31-1245): Interne geneeskunde [5]
  - ▸ RE (1-994) Oogheelkunde [1]
  - ▸ RF (1-547): Keel-, neus- en oorheelkunde [1]
  - ▸ RG (1-991): Gynaecologie en verloskunde [1]
  - ▸ RJ (1-570): Kindergeneeskunde [1]
  - ▸ RK (1-715): Tandheelkunde [1]
  - ▸ RL (1-803): Dermatologie [1]
  - ▸ RM (1-950): Therapieën. Farmacologie. [2]

2. Terminologie als termenverzameling

▾ RC (31-1245): Interne geneeskunde [5]

RC 254-282: Neoplasma's. Tumoren. Oncologie [4]

1. ABC
2. Kanker.nl woordenboeken
3. Lexicon (Stichting tegen kanker)
4. Woordenboek borstkanker

RC 346-429: Neurologie. Aandoeningen van het zenuwstelsel met inbegrip van spraakstoornissen [1]

1. Multiple sclerose. Lexicon

RC 435-571: Psychiatrie [3]

1. Klinische psychologie. Theorieën en psychopathologie (H. van der Molen e.a.); 179 termen
2. Lijst van fobieën
3. Psychische klachten

RC 581-607: Immunologische aandoeningen. Allergieën [1]

1. Woordenlijst koemelkallergie

RC 660-662: Diabetes [1]

1. Diabeteswoordenboek (Diabetesvereniging Nederland)

▾ RE (1-994) Oogheelkunde [1]

RE 1-994: Oogheelkunde [1]

1. Dictionary of ophthalmology and tools (PH. en J. Zeitz) (NED, DUI, FRA, SPA, IT,…); meer dan 1500 Nederlandstalige termen

3. Terminologie als discipline

- Lezingen, publicaties van het ENT
  - Eind 2025: EAFT-congres ‘Terminology Planning in Europe’
    - F. Steurs en D. Kinable, ‘Efforts and challenges in translating concept to reality. The Dutch case’

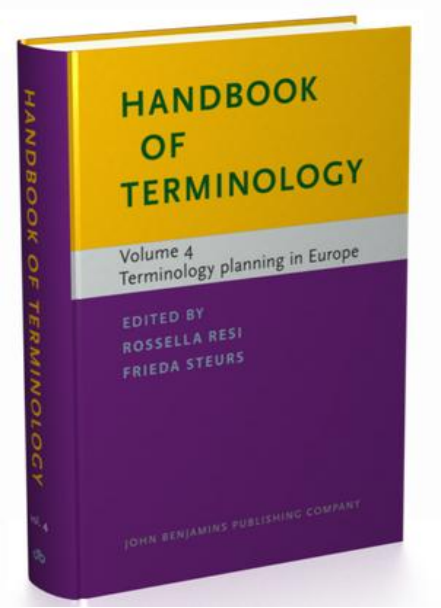

3. Terminologie als discipline

- 2026:
  - ENEOLI (European Network on Lexical Innovation)



    - Neologie: het proces en de studie van de wijze waarop nieuwe woorden, uitdrukkingen, betekenissen en (gelexicaliseerde) concepten in talen opkomen
    - O.a. werkgroep die het terminologisch raamwerk aanlevert om lexicale vernieuwing te beschrijven
    - Verdere beschrijving en literatuurverwijzing: nieuwsbrief juni 2026

3. Terminologie als discipline

- Eindejaarspublicatie Instituut voor de Nederlandse Taal
  - Planning: eind november verkrijgbaar; papieren versie en epub (bestelbaar via link op de INT-website, via link van uitgever Scriptum, of online)
  - doelgroep en stijl: populair-wetenschappelijk
  - O.m. bijdrage over terminologie: V. Liégeois, D. Kinable, K. Heylen, ‘Terminologie als uitdaging voor AI / AI als uitdaging voor de terminologie’

3. Terminologie als discipline

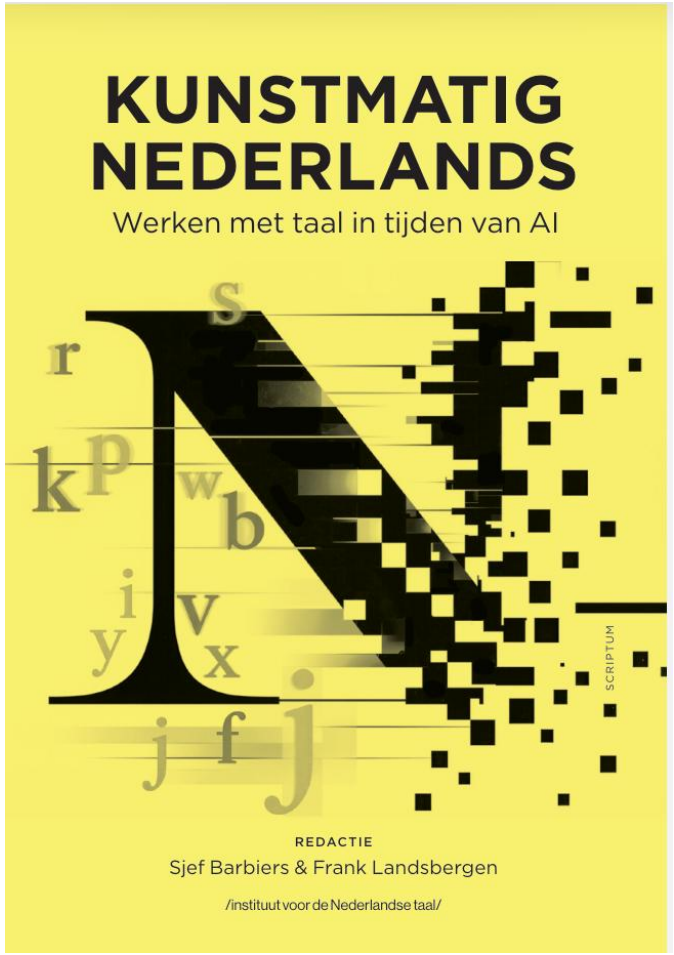

/instituut voor de Nederlandse taal/

expertisecentrum Nederlandstalige terminologie

3. Terminologie als discipline

- Blijft terminologiewerk relevant in het nieuwe AI-tijdperk?
- Enkele voorbeelden:
  - “Wat is een *ereprofessor*?”
  - “Zeg ik best *huwelijksovereenkomst* of *huwelijkse voorwaarden*?”

(1) OUTPUT: Een **ereprofessor** (of **professor emeritus**) is een **gepensioneerd hoogleraar** die de eretitel “emeritus” mag blijven voeren als erkenning voor zijn/haar voortdurende academische bijdrage.

- (Chatbot Perplexity, 2 juni 2026)

(2) OUTPUT: Je gebruikt best "huwelijkse voorwaarden" — dit is de wettelijke en gangbare term in Nederland en België.

- (Chatbot Perplexity, 2 juni 2026)

3. Terminologie als discipline

- AI-terminoloog, competent of niet?

- *ereprofessor* blijkt geen gepensioneerd hoogleraar, maar een externe academicus die een universiteit om zijn bijzondere verdiensten in onderwijs en/of onderzoek met zich associeert door toekenning van de eretitel van professor (HOTNeV, Entry_ID 106)

- foute antwoord van Perplexity verklaarbaar door:
  - projectie van het begrip uit het “algemeen taalgebruik” waar het soms gebruikt wordt voor oud-professoren, in plaats van vanuit het vaktalige, anders afgebakende begrip
  - verwarring van het begrip met het meer voorkomende begrip *emeritus hoogleraar*, dat exclusief is voor gepensioneerde professoren (HOTNeV, Entry_ID 6)

3. Terminologie als discipline

- huwelijksovereenkomst-huwelijkse voorwaarden:
  - bias voor de Nederlands-Nederlandse rechtsterminologie; ‘huwelijkse voorwaarden’ niet in BE
  - ‘huwelijksovereenkomst’ beste alternatief: ‘huwelijkse voorwaarden’ verwijst naar de inhoud van de overeenkomst (cf. ook bevinding van Termraad Nederlands)

  Probleem 1: gebrekkige training en overgeneralisatie:

  grote taalmodellen zoals ChatGPT, Perplexity en Claude nog weinig geoefend in vakspecifieke vaardigheden, zoals terminologie (bv. *ereprofessor*, *huwelijksovereenkomst*) of het verwerken van vakteksten

  Chatbots moeten op basis van de data waarop ze wel getraind zijn, data verwerken waarop ze niet getraind zijn: inter-domein generalisatie - > maakt ze functioneel voor veel communicatieve taken. Maar probleem: inter-domein *over*generalisatie

3. Terminologie als discipline

- Probleem 2: taalmodel ≠ informatiemodel
  - AI-chatbots zijn taalmodellen, die primair communicatieve functies moeten vervullen
  - Betekenis van een begrip of samenhang tussen begrippen = domein-specifieke informatie
  - Terminologie: grotendeels op conceptueel kennisniveau <-> andere taalaspecten – bv. morfologie, grammatica, zinsbouw – primair op een talig niveau
  - Onderzoeksvraag: is koppeling tussen terminologie en grote taalmodellen uiteindelijk niet paradoxaal?
  - Voorbeelden : 2 fictieve begrippen: *bijprofessor* en *loonvrije arbeidsovereenkomst*

3. Terminologie als discipline

- PROMPT: Wat is een bijprofessor?
- (3') OUTPUT: Een **bijprofessor** is een professor die **niet voltijds aan een universiteit is aangesteld**, maar er wel onderwijs en/of onderzoek verricht naast een andere hoofdactiviteit. Het is dus een **deeltijdse academische aanstelling**.

- (4) PROMPT: Wat is een loonvrije arbeidsovereenkomst?
- (4') OUTPUT: Een **loonvrije arbeidsovereenkomst** is een arbeidsovereenkomst waarbij **geen loon verschuldigd** is of waarbij de werknemer uitdrukkelijk afziet van een geldelijke vergoeding.
    - (programma: ChatGPT, 5 augustus 2026)

3. Terminologie als discipline

- (1) Chatbot Perplexity vergist zich in begrippen en hun afbakening
- (2) ChatGPT tracht toch te definiëren in plaats van te stellen dat de begrippen niet bestaan
- Relevantie van AI in terminologisch opzicht?

3. Terminologie als discipline

- Daarnaast ook prompts en correcte antwoorden
- Terminologen zien ook de meerwaarde van AI en integreren -> integratie van AI in de workflow
- Terminologische informatie van chatbots nog vaak foutief: betere training mogelijk?
  - 1. **Finetuning**: grote taalmodellen worden getraind met grotere trainingsdata met domeinspecifieke kennis, waaronder de terminologie en processen die kenmerkend zijn voor een specifieke bedrijfsomgeving
  - Voordeel: sluiten beter aan bij bedrijfsbehoeften (juridisch, medisch….)
  - Nadelen: hoge kosten (aankoop of verzameling van trainingsdata, lange trainingsduur, specialisten in machine-learning)

3. Terminologie als discipline

- 2. **Prompt-optimalisatie**: in plaats van verdere verfijning van LLM's klemtoon op de gebruikers

- Kritische blik blijft noodzakelijk:
  - op welke bronnen berust de terminologische informatie en is ze waarheidsgetrouw overgenomen?
  - aannemelijk antwoord?
  - komen andere chatbots tot eenzelfde analyse?

3. Terminologie als discipline

- 3. **Retrieval-Augmented Generation (RAG)**: biedt de mogelijkheid om LLM's wel termen uit een externe gegevensbank ter beschikking te stellen, zonder het model zelf opnieuw te trainen
- systeem zoekt naar tekstfragmenten die inhoudelijk aansluiten bij de prompt van de gebruiker
- meest relevante fragmenten worden vervolgens als extra context aan het LLM meegegeven, dat deze informatie gebruikt om zijn antwoord te formuleren
- Nadelen: geen optimale terminologische precisie door:
  - de benaderende vergelijkbaarheid
  - mogelijke ruis in teksten zoals concurrerende termvarianten
  - mogelijk minder gunstige portieopdeling van informatie

3. Terminologie als discipline

- 4. **Terminology-Augmented Generation (TAG)**: integreert termenbanken in de workflow van generatieve AI

- Voordeel: TAG haalt gestructureerde termingangen op die begrippen en voorkeurstermen, synoniemen, niet-toegestane varianten, definities, domeinlabels, begripsrelaties, meertalige equivalenten enz. aanduiden -> terminologie-conforme output

- Risico: ophalen van een verkeerd begrip wanneer verschillende termenbanken tegenstrijdige voorkeurstermen bevatten of wanneer voor een bepaald begrip geen termingang beschikbaar is

3. Terminologie als discipline

- Samenvattend:
- Het blijft een hele opgave om AI wezenlijk te verbeteren
- Terminoloog blijft nodig als leverancier van betrouwbare, gedetailleerde terminologie, ook bij TAG
- Voor de uitvoering van die werkzaamheden levert TermWerk een uitstekende basis
- De huidige context bevestigt eens te meer de relevantie van expertisecentra voor terminologie

Dank voor uw aandacht.
Vragen?

